

Matjaž
Kmecl

Vizija ali mora? Kocbek ali Kierkegaard?

Svojčas, če me spomin ne goljufa, sem že navajal Kierkegaarda, njegovo priliko o proslavi v gledališču. Tam je zbrano vse mesto in bučno slavi svojo moč in ugled; gledališče pa gori, ne da bi kdo vedel, in sleherni trenutek je manj možnosti, da se vesela množica reši. Pravzaprav še huje: dlje ko bodo ploskali in ugajali sami sebi, tem zanesljiveje bodo pokončani. – Ne gre le za oznanjanje minljivosti,

temveč za svarilo pred nadutostjo, ki ni drugega kot pijano nezavedanje smrtnosti.

Kaj je minljivost, sicer ne vemo, vgrajena pa je v vse, kar je – in še najbolj v vse tisto, kar se zdi človeku najsijajnejše, predvsem v vsakršno zmagovitost; gorje zmagovalcem. Ko se potem spomnimo vseh naših kronanin in nekronanin politikov, vihtenja dežnikov in drugih palic nad jezika-vimi nasprotniki, streljanja nanje, anonimnega telefoniranja in pisarjenja z grožnjami in nesramnostmi, laganja, goljufanja, sprenevedanja, mogočnega trkanja po prsih, nerazumnega vsepovprečnega sovraštva, abotnega hejslovenstva, hvalisavosti, nehote pogledamo navzgor pod slovensko nebo, ali morebiti že ne gori in koliko je še časa.

Ne vidi se. Uspešnost je pregosta megla in zmagovitost govori, da je vse mogoče, trezno razumnost tišči v emigracijo.

Dramatične besede, ki nočejo biti diagnoza, so pa strah, naj kdo v njem vidi vrednoto, sramoto ali karkoli tretjega.

Kocbek je pol svojega miselnega življenja posvetil dopovedovanju ene same slovenske kardinalne slabosti: popolne nezmožnosti ločevanja med univerzalno idejo od realne zgodovine. Iz njega smo potem naredili vse mogoče, številne zastave za sprotno rabo, tega bistvenega pa nismo znali povzeti. – Naša današnja univerzalna ideja je Samostojnost: ta se zdi večini zdajšnjih Slovencev približno to, kar je Vsemogočni ali leninska revolucija – svoje ljudi varuje pred vsem, podeljuje jim silnost, sijajnost, zaslužnost in zmagovitost; nič se jim ne more zgoditi, ker so z njo stopili v absolutnost, kjer lahko samo še ploskajo in se čudijo sami sebi. Vse bistveno smo že postorili ali pa so za nas postorili naši junaki – to pa smo, kot vemo, tako in tako vsi. S takim občutjem, ki je seveda vsaj toliko blagodejno kolikor lažno, danes mešetari velik del politike, nevidno pa tiči v domala vsem javnem življenju.

Ker je tole napisano v pridižnem slogu, mora slediti vsaj kakšen eksempl. – Naša zgodovinska realnost je majhnost, kar se lepo vidi na mednarodnih konferencah – na redkokateri je poskrbljeno tudi za slovensko prevajanje. Zdi se samoumljivo; Evropa se giblje v prehodno dominacijo treh, štirih jezikov, potem v enega samega, v novo *linguo franco*, splošni občevalni jezik. Drugi jeziki bodo v najboljšem primeru ohranili samo kulturno funkcijo – če bodo v tem smislu pač poskrbeli zanje, in to že dovolj zgodaj. Mi pa že danes vzklikamo, da moramo svojo knjigo prepustiti trgu, otroško časopisje se nam je v dveh letih prepolovilo po nakladi. Ko bo

izginila sleherna notranja motivacija, ki jo v veliki meri usmerjamo tudi z »zunanjimi« ukrepi, s politiko, bo izginila tudi potreba po kulturni funkciji jezika, to pa je – naj je Oton Župančič mislil o Louisu Adamiču, kar je hotel – tudi konec naroda. Spomin nanj bo seveda še dolgo ostal, tudi pripadnost, ki pa se ne bo več prepoznavala, samo deklarirala. Narod brez kulturne funkcije (kultura je tisto, kar zna človek napraviti mimo nature, torej je z njo elementarno definiran) pa pač ni več narod.

Nisem prepričan, da današnji naši narodnjaki-suverenjaki in vsi drugi slovenski mojzeji kaj mislijo na to, ko na veliki barki Samostojnosti navdušeno in glasno plavajo nesmrtnosti (ali večnosti) naproti. Izidor Cankar je zanje vnaprej napisal znamenito in vzgojno misel: ko ne bodo niti še pošteno od obale, bodo opazili, da niso razpeli jader in da jih sploh nimajo.

Na drugi strani pa realistični, sančopansovski del našega naroda bolj ali manj potihem, vendar učinkovito krade vseprek; kakšen pošten bančnik ve o tem povedati zgodbe, da gredo lasje pokonci. Na koncu se nam utegne tako zgoditi, da bomo izšli iz velike zgodovinsko-univerzalne ekstaze brez vsega: brez imetja, ki bo vse v rokah anacionalnih latifundistov, in brez identitete, ki jo bomo kot že nekajkrat v zgodovini, le da to pot dokončno uspešno, zastavili univerzalni ideji – to pot ne črni, ne rdeči, čeprav je z njima še največ obkladanja, temveč nečemu, čemur se reče Samostojnost in je bogsigavedi kaj – samostojnost pač, nekaj pomembnega, tudi če vse drugo propade, z našo zgodovino prihodnosti vred.

Literarni zgodovinarji bodo še nekaj časa štancali romantične obrazce o tisočletni kulturi in umetniški vrednosti Brižinskih spomenikov, zraven se bodo delali, kot da nam je iz prvih tisoč let našega srednjeevropskega bivanja ostalo vse kaj drugega kot nekaj pavšalnih molitvenih obrazcev, le da se ne vidi; pesniki bodo zmeraj bolj pojecljevali ali pa si drug drugega, nerazumljivo, po akademsko razlagali, na Triglavu bo zadnji Slovenec razlagal slovnico, ki je pa – kot nikoli noben Slovenec – ne bo čisto dobro razumel (ukradeno pri Mencingerju) – in politiki bodo seveda še zmeraj slavili Samostojnost in sebe. Narodna hiša pa bo gorela.

Vizija ali mora? Kocbek ali Kierkegaard?

Sijajno je biti samostojen, še sijajneje bo ostati samostojen vsaj še naslednjih nekaj sto let. Odgovoren pa je za to tisti, ki je odprl vrata! Ni zapisano kot očitek, temveč kot predlog za razmislek.

Država in kultura

Peter Kovačič-
Peršin

Kultura kot paradni konj nacije in njene države – ta fascinacija, ki je od evropske romantike in pomladi narodov v prvi polovici prejšnjega stoletja vzgibavala kulturniške srenje in malomeščansko družbo Evrope vse do včeraj – to geslo je danes le še zaprašena krilatica. Neuporabna celo za nostalgična slavlja. Upravno menedžerski sloj, ki danes predstavlja družbeno elito, se ob njej le prizanesljivo nasmehne. Če je domiselni stavek Louisa Adamiča, da je literatura na